

noktasız

e-ISSN: 2757-7430

düşünce dergisi

sayı 16
güz 2026

belirsizlik

6 Aylık • Akademik E-Dergi
e-ISSN: 2757-7430

Yayımcı ve Yayın Yönetmeni
Suat Kutay KÜÇÜKLER

Felsefe Alan Editörleri
İrem BAYRAKTAR
Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

**Mimarlık ve Sanat Tarihi Alan
Editörü**
Hande Beril KÜÇÜKLER

Dil ve Çeviri Editörleri
Dilan BOZKURT
Tuğba PEKPAY

Yayın Kurulu Üyeleri
Buse GÜRELİ
Elif ÖZMEN KAYA

Mizanpaj
Hande Beril KÜÇÜKLER

Yazışma Adresi
iletisim@noktasizdergi.com

[@](#) [X](#) [v](#) [f](#) [s](#) /noktasizdergi
[www.noktasizdergi.com](#)

Belirsizlik.

Belirsizlik, insan deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bilgi, eylem ve toplumsal düzen sürekli olarak belirsizlik karşısında sınanır. Felsefe tarihi, belirsizliği yönetme çabalarının izini taşır. Bir tarih anlatısı olarak "mitostan logosa geçiş", belirsizliğin giderilmeye çalışıldığı bir evren tasavvuruna da işaret eder. Platon'un idealar kuramından Descartes'ın kesinlik arayışına, modern bilimin yöntemsel iddialarından çağdaş epistemolojinin olasılık ve görelilik vurgularına kadar felsefe tarihi, "belirsizlik" kavramı ışığında ele alınabilir.

Toplumsal bağlamda belirsizlik, modernitenin ayırt edici unsurlarından biridir. Ulrich Beck'in "risk toplumu" kuramı, modern toplumlarda güvenlik ve öngörülebilirlik beklentisinin risklerin ve belirsizliklerin artışıyla koşut olarak geliştiğini gösterir. İklim krizleri, teknolojik dönüşümler, ekonomik dalgalanmalar ve politik istikrarsızlıklar, "hakikat ötesi" kavramıyla anılan günümüzün kolektif belirsizlik deneyimini derinleştirmektedir.

Noktasız Dergi, on altıncı sayısında "belirsizlik" temasını tartışmaya açıyor. İnsan psikolojisinde belirsizlikle baş etme stratejileri nelerdir? Belirsizlik, bireysel varoluşu ve ahlaki eylemi nasıl etkiler? Belirsizlik, sanatta hangi estetik biçimler aracılığıyla ifade edilir? Dijital çağda algoritmalar, yapay zekâ ve büyük veri, belirsizlikle nasıl bir ilişki kuruyor?

Noktasız Dergi; aşağıdaki dizin, veritabanı ve kataloglara dahil edilmiştir:

- Academic Resource Index • Directory of Academic and Scientific Journals • Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)
- EuroPub: Academic Resource Index • idealonline • The Online Journal Platform and Indexing Association (OJOP) • Hochschulbibliothekszentrum des Landes Nordrhein-Westfalen (hbz) • Système Universitaire de Documentation (SUDOC) • Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT)

icindekiler

■ MAKALELER

01

**İSTATİSTİKSEL KESİNLİĞİN TIRANLIĞI: HOMO FABER'DEN
DİJİTAL ALGORİTMALARA MUSİLCİ BİR BELİRSİZLİK
SAVUNUSU**

Dilara ALTUN

■ DÜŞÜNCE YAZILARI

13

**HEIDEGGER'DEN CAMUS'YA; CAMUS'DEN MARCUSE'YE
İNSANDAKİ BELİRSİZLİK SANCILARI**

Ahmet DOĞU

19

**BELİRSİZLİĞİN HUZURSUZLUĞU VE UMUDUN
YANSIMASI**

Almira CAMGÖZLÜ

23

**BİLİNMEYENİ AÇIKLAMA ÇABASI: ANTİK YUNAN DÖNEMİ
MİTOLOJİ ANLAYIŞI VE İLKÇAĞ FİLOZOFLARINDA TANRI-
EVREN DÜŞÜNCELERİ**

Elif ÖZMEN KAYA

29

**KESİNLİK HAPİSHANESİNDEN FİRAR: BİR ÖZGÜRLÜK
ALANI OLARAK BELİRSİZLİK**

Ramazan AKYILDIZ

35

**BELİRSİZLİĞİN POETİKASI: KESİNSİZLİĞİ KUCAKLAYAN
BİR VAROLUŞ TASLAĞI**

Seyit Berker AYDOĞAN

RÖPORTAJ ■

**POLİTİK BELİRSİZLİĞİN KIYISINDA:
BENJAMİN ARDİTİ İLE RÖPORTAJ**

Prof. Dr. Benjamin ARDİTİ ile Röportaj
Röportör: Gülsün ŞEN

39

DOSYA DIŞI

MAKALELER ■

**BİLGİNİN KAYNAĞI ÜZERİNE: GEORGES POLITZER'İN
MATERYALİZMİNE KARŞI İDEALİST BİR SAVUNMA**

Zeynep ORHAN

43

ÇEVİRİ ■

SOSYAL EPİSTEMOLOJİ

Alvin I. GOLDMAN
Çeviri: İrem BAYRAKTAR

53

DÜŞÜNCE YAZILARI ■

**DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM FARK-INDALIĞI /
ANALİZDEN SENTEZE**

Prof. Dr. Aytül Ayşe CENGİZ

63

**WEHRMACHT - SS AHLAKİ İKİLEMİ: SAVAŞ
SUÇLARI VE NAZİ ALMANYASI**

M. Refik PEKPAY

67

Düşünce Yazısı

Bilinmeyeni Açıklama Çabası: Antik Yunan Dönemi Mitoloji Anlayışı ve İlkçağ Filozoflarında Tanrı- Evren Düşünceleri

Elif ÖZMEN KAYA

Giriş

İnsan, yaşamı boyunca metafizik alanı kapsayan kavramlar ve problemler ile ilgilenip sormalarına cevap aramıştır. Tanrı, öte dünya ve ruh kavramları, evrenin oluşumu ve düzeni, yüce olanın neliği veya düzen koyucunun özelliklerine yönelik çeşitli alanlarda tartışmalar açıp belirsiz olana veya bilinmeyenlere karşı tatmin edici açıklamalara ulaşmaya çabalamıştır. İç huzurunu tesis etmek veya toplumun düzenini sağlayabilmek için dönem dönem mitolo-

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.18965550

jik unsurlarla açıklamalar yapıp, inanç sistemleri oluşturulmuştur. Yapılan mitolojik açıklamalar çeşitli akım ve dinlerin etkisiyle ve zaman içerisinde felsefenin rasyonelitesi ile harmanlanarak teoloji alanının gelişmesine zemin oluşturmuştur. Felsefede teoloji açısından sistemli sorgulamaların Antik Yunan dönemindeki tartışmalarda başladığını görmekteyiz. “Teoloji karakteristik olarak Yunanlara ait bir zihni tutumdur ve esas olarak Yunan düşünürlerinin ‘logos’a atfettikleri büyük önemle ilgilidir zira, theologia sözcüğü Tanrıya ve Tanrılara logos aracılığıyla yaklaşmak anlamına gelir.”¹ Platon Devlet adlı eserinde kelimeyi ilk kullanan filozof olarak bu alana dair olan soru ve problemlerin logos temelli tartışılıp, yeni bir yöntem haline getirilmesine başlangıç sağlamıştır. Bu dönüşüm metafizik alanın mitsel olan ile açıklanması yerine rasyonel olana ulaşılmasını hedefleyerek birbirleri arasında keskin bir set çekmektedir. Mitsel olandan rasyonel olana dair olan bu keskin dönüşümü daha iyi anlayabilmek için Antik Yunan dönemi mitolojik düşüncelere/inanışlara ve sonrasında İlkçağ felsefesinden birkaç düşünürün Tanrı ve evren anlayışlarına sırasıyla yer verilecektir.

Antik Yunan Mitolojisine Genel Bir Bakış

Mitosların genel anlatımında, evrenin nasıl oluştuğuna yer verildiğini, tanrıların nasıl özelliklere sahip olduğunun betimlendiğini ve insan ile Tanrıların arasındaki ilişkinin nasıl tesis edildiğini çeşitli metinlerle okumaktayız. Antik Yunan mitolojisi için de bu durum sorgulanmaktadır ve Homeros ve Hesiodos’un anlatılarının merkez kaynak olarak kabul edildiğine dönem içerisinde ve sonrasında şahit olmaktayız. Homeros’un *İlyada* eseri ve Hesiodos’un *İşler ve Günler - Tanrıların Doğuşu* adlı metinleri, detaylı anlatılarıyla mitsel olana dair sahip oldukları bilgilerle döneme ışık tutmaktadır:

“...Hesiodos’un anlattıklarına göre her şeyden önce khaos vardı. Khaostan ilk çıkan Gaia (Toprak Ana) aynı zamanda ana tanrıçadır. O, Uranus’u (Gökyüzü Baba) doğurmuş ve onunla evlenmiştir. Onların ilk çocukları devlerdi, sonrakiler ise Kykloplar. Uranus çocuklarının gücünden ürkererek onları toprağın bağına gönderdi ve hapsetti. Bu sebeple Gaia ile aralarında sorunlar baş gösterdi. Gaia onun bu tavrına öfkeleni ve sonraki çocukları olan ölümsüz titanları kocasına karşı intikam aracı olarak kullanmaya karar verdi. Ama titanlar Uranus’tan o kadar korkuyorlardı ki annelerini sessizce dinleyip, söylediklerini yapmayı reddettiler. Yalnızca Kronos annesinin teklifini kabul etti. Gaia’nın da yardımıyla Uranus’la mücadeleye girişti ve neticede onu yenerek yerine geçti... Anlatılanlara göre Kronos, Gaia’ya verdiği sözü tutmadı ve kardeşlerini hapsedilmiş halde tutmaya devam etti. Gaia ona sonunun babası gibi olacağından bahsedip kaderinden kaçamayacağını söyledi ama Kronos “Kaderi kandıracağım.” diye söylendi kendi kendine. O da Uranüs gibi -kendi çocuklarını rakip gördü ve onları doğar doğmaz yutarak konumunu sağlama almaya çalıştı. Kronos’un karısı Gaia’ya danıştı ve birlikte bir plan yaparak Kronos’a çocuk yerine çocuk gibi kundağa sarılmış bir kaya parçası yutturdular. Zeus adlı çocuğu da gizlice büyüttüler. Yıllar geçti Zeus yetişkin bir tanrı oldu. Kronos’un ondan haberi bile olmadı, kaderinin hızla yaklaşmakta olduğundan habersiz hükmetmeye devam etti. Bir gün eşi Rhea susayan Kronos’a lezzetli bir içki verdi, hoşuna gidince tekrar istedi. Bu defa içeri giren bir genç uzattı kupayı. Kronos bu genci tanımadığını, midisinin bulandığını söyledi. “Yoksa beni ze-

¹ Werner Jaeger, *İlk Yunan Filozoflarında Tanrı Düşüncesi*, çev. Güneş Ayas (İstanbul: İthaki Yayıncılık, 2011), 18.

*hırlıdı mı?" diye sordu ve kusmaya başladı. İlkın kaya parçası çıktı sonra da daha önce yuttuğu çocukları Poseidon, Hades, Hera, Demeter ve Hestia."*²

Anlatılanlardan görüldüğü üzere tanrılar ve sahip oldukları özellikler, insana atfedilen özelliklere benzemektedir. Dođan, yemek yiyen, içki içen, çocuk sahibi olan, mücadele edip kavga ederek savaşa giren tanrılardır bunlar. Antropomorfik benzerliklerden farklı olarak ölümsüzlüğe sahiptirler. Ve bu yüzden yaralanmaları, zarar görmeleri veya sakat kalmaları gibi bir durum oluşmamaktadır. Bu sebeple tanrı Zeus, babası Kronos ile olan kanlı mücadelesinden seneler sonra galip çıkarak kendi iktidarını tesis etmeyi başaracaktır:

"Homeros tanrıları belli bir yerde otururlar: Olympos Dağı'nda. Yunan ilkçağı Ege çevresinin birçok dağına Olympos adını vermişti, nitekim yüksek dağ anlamına gelen bu adı bizim Uludađ da taşırdı. Ama Tanrıların ülkesi Teselya'daki Olympos olsa gerek. Homeros'a göre tanrılar buraya yerleşmişlerdi. Binbir doruklu, hep karlarla örtülü, (I,420) pırıl pırıl parıldayan (I,532) bu dağ öylesine sarp ve yüksektir ki göklerle karışır. Doruđuna atları uçan arabalarıyla ancak tanrılar ulaşabilirler. (V,367) En yüksek tepesinde Zeus taht kurmuştur, oradan dünyada olup biteni gözler. Tanrıların sarayları biraz daha aşağıda olsa gerek. Bu sarayı ya utançtan ya da altından avlusuyla tanrı Hephaistos'un yaptığı çeşit çeşit daireleriyle, tıpkı bir saray gibi tasarlar Homeros. Zeus bu sarayın kralı, Hera kraliçesidir. Hera'nın da tahtı Zeus'unki gibi altındandır. (I,611) Şölende yiyip içtikten sonra tanrıların uykusu gelir, yatmaya giderler. (I,605) Ömürleri şölenlerle geçer

2 Donna Rosenberg, *Dünya Mitolojisi: Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*, çev. Koray Akten vd. (Ankara: İmge Yayınları, 2003), 34-39.

*bu tanrıların..."*³

Zeus, yarattığı insanlar ile çağlar boyunca egemenliğini sürdürmüştür. Zaman ilerledikçe her çağın insanının sahip olduğu kutsallık ve iyilik kaybolup, yerini kötülüğe ve fesat düşüncelere bırakmıştır. Örneğin ilk çağ olarak kabul edilen Altın İrk, tanrılara saygılı, hasadını ekip biçen, hayatını dürüstlük çerçevesinde yaşayan insanlar çağı iken sonrasında yaratılan Gümüş İrk veya Bronz İrk kavga eden, gözü yükseklerde olan, tanrılara saygı duymayan bir karaktere sahipti. Sahip oldukları bu tutum da "tanrı gibi olma" hedefine insanları büyük bir cazibe ile yaklaştıracak ve zaman içinde Prometheus'un girişimiyle ateşi çalarak teknik bilgiler sayesinde kendi hayatlarını dizayn edip, güçlenmelerine yardımcı olacaktır. Çünkü her tanrı ve tanrıçanın sahip olduğu üstün güçleri ve dünyada yönetiminde olan alanları vardı. "Tanrılar, insan aklının kışkırtıcılığını ve ölümlü bir varlık olduğu halde hiç ölmeyecekmiş gibi doğaya hakim olma güdüsünü çok iyi bilir."⁴

Sonuç olarak mitoslardan yapılan alıntılarda da anlaşılacağı üzere kuşaktan kuşağa aktarılabilmiş olup sonrasında düzenlenen bu metinlerle evrenin ve tanrıların oluşumundan, insanlığın yaratılışı ve çağ boyunca yapıp ettiklerine kadar olan kısımlar ile insanlar Antik Yunan'da belli bir zamana kadar inanç sistemlerini inşa ederek sorularına yanıt vermişlerdir. Ancak biraz daha derine indiklerinde mitosların yüzeysel kaldığı, sahip olduğu masalsı hissi ve bu gerçekliğin kendisini bireye hissettirmesi ile özellikle evren ve tanrı merkezli sorularına mitolojik temelden farklı olacak cevaplar aramaya başlamışlardır. Yavaş yavaş mitsel olanın devri, insanın hakikati arama çabası ve merak duygusu sayesinde yerini rasyonel düşüncelerin

3 Homeros, *İlyada*, çev. Azra Erhat & A. Kadir (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014), 46.

4 Çiğdem Dürüşken, *Antikçağ Felsefesi: Homeros'tan Augustinus'a Bir Düşünce Serüveni* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2014), 38-40.

devrine, İlkçağ Felsefesi başlangıcı ile mecburen bırakacaktır.

Mitos'tan Logos'a: İlkçağ Filozoflarında Tanrı ve Evren Anlayışı

“Logos, başlangıçta ‘söz ve anlatı’ anlamlarına gelirken zaman içerisinde ‘akıl yürütme’ ve ‘rasyo- nel açıklama’ boyutunu kazanmıştır.”⁵ Bu nedenle bireyin mitsel açıklamalardan vazgeçip aklını merkeze alması, kendine olan güveninin yerine gelmesine de sebep olmuştur. Bu güvenle ortaya çıkan yaklaşımları ile beraber bazı ilkçağ filozoflarının ortaya koyduğu Tanrı ve evren anlayışlarına yer verilecektir.

1- Thales'in Evren Anlayışı

“İlk filozoflar... şeylerde maddi ilkelerin bulunduğu inanıyorlardı. Çünkü şeylerin neden meydana geldiklerini, ilk olarak <yani başlangıçta> nereden ortaya çıktıklarını ve son olarak <yani sonuçta> neye karışarak yok olduklarını, gerçi tözün olduğu gibi kaldığını ama durumlarının değiştiğini, işte bütün bunları şeylerin ögesi ve ilkesi <arkhe> olarak açıklıyorlar.”⁶

Milet Okulunun kurucusu ve sistematik felsefe dönemini başlatan ilk filozof olarak kabul edilen Thales, düşüncelerini ortaya koyarken bilimden de faydalanmaktaydı. Özellikle dönemin ilk evresinde sahip olunan bilimsel bakış açısı sebebiyle ilk filozoflar “doğa filozofları” olarak anılmaktadır. Thales, evren ve doğa hakkındaki düşüncelerini ortaya koyarken evrende bir düzen olduğunu ve gezegenlerin sahip olduğu hareketleri bu düzen çerçevesinde ahenkle gerçekleştirdiğini anlatmaktadır. Evreni oluşturan bu düzenin kaynağı sorgulandığında ise Thales, değişmeyen ilk ilke, kalıcı

olan, değişmeyen gerçeklik olarak “su” maddesini merkeze koymaktadır. Çünkü su, hem evrendeki çeşitliliği sağlayan, yaratımın ana ilkesidir hem de canlılığın devamı için zorunlu bir ihtiyaçtır. Bitkinin, hayvanın insanın kısaca tüm canlılığın mecbur olduğu bir yerde konumlandırır arkhesini. Varlığa gelen çeşit çeşit şeyler “su”dan türemektedir. Çeşit çeşitliliğin uğradığı dönüşümler görünüşte değişim gösterse de ana ilke değişmez, aynı kalmaktadır. Sadece varlığın yaratımında farklı formlara bürünmektedir. Bazen katı bazen sıvı bazen buhar hali ile çeşitliliği yaratmaktadır. Bu nedenle Thales'in evren tasavvurunda yaratım su ile mümkündür ve tüm canlılar su maddesinden pay almaktadır.

2- Herakleitos'un Evren Anlayışı

Herakleitos'un evren anlayışında karşıtların çatışması, zorunluluğu, duruma göre değişimleri gözlenmektedir. Merkeze aldığı ana madde “ateş”tir Herakleitos'un. Tıpkı Thales'in “su” tanımında olduğu gibi ateşin farklı yoğunluklara veya hallere evrilmesiyle varlığın oluşu sürmektedir. Ateş, evrenin ta kendisi olarak canlıdır, dinamiktir. Fakat devinimi ve düzeni sağlayan “logos”tur. Bu ikili anlayışta logos değişikliğe uğramayan, yüce akıl ve tanrı konumundadır.

“Kozmik açıdan bakıldığında inen ya da aşağı inen yol, ateşin sırasıyla hava, su ve toprağa dönüşmesidir. Yukarı giden yol ise toprağa ve havaya dönüşmesidir. Bu iki yolun birlikte işlemesi, kozmik düzen içindeki oluş ve bozuluş süreçlerinin ortaya çıkmasına neden olur. Bir yandan nesnelere bozulur ve ölürken diğer yandan başka nesnelere oluşa gelir ve yaşam kazanır. İnen ve çıkan bir ve aynı olması, bu iki sürecin bir bütün oluşturmasından dolayıdır.”⁷

⁵ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996), 1.

⁶ Aristoteles, *Metafizik*, aktaran Wilhelm Capelle, *Sokrates'ten Önce Felsefe*, çev. Oğuz Özügül (İstanbul: Pencere Yayınları, 2006), 54.

⁷ Herakleitos, *Fragmanlar*, çev. Cengiz Çakmak (İstanbul: Kabcacı Yayınları, 2009), 151.

Karşıtların devinimi sayesinde dünya da düzenini sürdürmektedir. Güzel varsa çirkin de karşısındadır, iyi var ise kötü de olacaktır. “Tanrı, gece ve gündüz, yaz ve kış, savaş ve barış, tokluk ve açlıktır. (Bunun anlamı: Bütün karşıt şeylerden oluşur.) Ancak o (Tanrı) ateşin yaktığı bir tütsüden yayılan ve herkesin kendince ad verdiği koku gibi başkalaşır.”⁸ Ateş + logos sisteminden hareketle tanrı düşüncesini de karşıtlıkları kendinde barındırması üzerinden temellendirdiğini görmekteyiz Herakleitos’un. Değişen dönüşen dünya ve nesnelere karşı, tanrı tüm karşıtlıkları kendinde barındırırken değişmeyen ve her zaman var olan yüce varlık olarak yönetimi sağlamaktadır. Ve herkesin tanrıyı algılama yolunun öznel olduğuna bir vurgu yapmaktadır fragmanında Herakleitos. “Kana bulanarak arındırmaya çalışıyorlar kendilerini, çamura batmış birinin kendini çamurlu suyla yıkaması gibi. Çamurla temizlenen birine herkes deli der. Karşılarındaki tanrı heykellerine yakarıyorlar, konuşur gibi duvarlarıyla evlerin. Ne tanrılar ne de kahramanlar hakkında bir şey bildikleri var.”⁹ Tanrıyla konuşma veya ibadet etme yollarına Herakleitos’un bir eleştiri getirdiğini bu fragman ile okumaktayız. Herakleitos dönem içerisinde var olan antropomorfik veya paganik inanç sistemlerine karşı çıkar. Tanrıyı somutlaştıran veya insana özgü özellikler yükleyen eylemlerin Tanrıyı varlık ve düşünce olarak değersizleştirdiğini öne sürmektedir.

3- Platon’un Evren Anlayışı

Platon, *Timaios* adlı diyalogunda evren oluşumu ve Tanrı hakkındaki düşüncelerine yer vermektedir. Evreni oluşturan Demiurgos adlı tanrıdır ve bu tanrıya atfettiği özellikler, mitolojik tanrı özelliklerine hiç benzememektedir. Demiurgos, ezeli ve ebedi bir varlık olarak evreni yaratmıştır. Yıldızlar, ruhları ve dünya içinde var olan her şey

bu sayede Demiurgos’tan meydana gelmiştir. Ancak her ne kadar Demiurgos yaratımı meydana getiren olsa da Platon burada bir ayrıma dikkat çekmektedir. Demiurgos var olanları oluştururken ilk örnekleri kendine model almaktadır: İdealleri. Platon’un idealar dünyası olarak nitelendirdiği hakiki olan, değişmeyen, bozulmayan varlıkların dünyası. Evrende veya dünyada meydana gelen varlıklar idelerin bir yansıması ve benzetilen taklitleridir. “Burada Demiorgues, aslında mimar konumdadır.”¹⁰ Platon idealar ve görünüşler dünyası arasındaki ayrımına *Timaios* diyalogunda şöyle yer vermektedir: “Hiç doğmadığı halde her zaman var olan nedir? Hep geliştiği halde hiç var olmayan nedir? Birincisi düşüncenin yardımıyla akıl tarafından sezilir. Çünkü her zaman aynıdır. İkincisine gelince onu kanatle akla dayanmayan duyum tasarlar çünkü o doğar ve ölür ama hiçbir zaman gerçekten var değildir.”¹¹ İçinde yaşadığımız dünya, biz de dahil olmak üzere tüm canlılar, nesnelere ve şeyler duyu organlarımızla algıladığımız, ölümlü olan değişen dönüşen maddi varlıklar iken, idealar dünyasına ait olanlar ise görünüş dünyasının modeli olan akılla kavranan, gerçek olan, değişmeyen dönüşmeyen varlıklardır. Platon, mağara alegorisinde düşüncelerine şöyle yer vermektedir:

“Bazı insanlar karanlık bir mağarada, doğdukları günden beri mağaranın kapısına arkaları dönük olarak oturmaya mahkumdurlar. Başlarını da arkaya çeviremeyen bu insanlar, mağaranın kapısından içeri giren ışığın aydınlattığı karşı duvarda, kapının önünden geçen başka insanların ve taşıdıkları şeylerin gölgelerini izlemektedirler. İçlerinden biri kurtulur ve dışarı çıkıp gölgelerin asıl kaynaklarını görür ve tekrar içeri girip gördüklerini anlatmaya başlar ama içeridekileri duvarda gördüklerinin zahiri oldu-

8 Herakleitos, *Fragmanlar*, 165.

9 Herakleitos, *Fragmanlar*, 39.

10 Frank Thilly, *Felsefe Tarihi*, çev. İbrahim Şener (İstanbul: İzduşüm Yayınları, 2002), 126.

11 Platon, *Timaios*, çev. Erol Güneş ve Lütfü Ay (İstanbul: MEB Yayınları, 1997), 28a.

ğuna ve gerçeğin dışarıda cereyan etmekte oldu-ğuna inandırması imkansızdır.”¹²

Platon iki evren ayrımını güzel bir benzetme ile anlatarak duyu organlarıyla algıladığımız dünyanın yanıltıcı olduğunu ve gerçek olanın akıl ve ruh ile algılanabilen idealar evreni olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle insan, aklını kullanarak bu düzeni kavrayabilir ve soyut bir alem olduğundan “ruhunu” felsefe ile eğiterek “en yüksek iyi”yi barındıran bu aleme ölümlü hayatı sonrasında ulaşabilir.

Sonuç

Antik Yunan mitoloji anlayışında evren-tanrı-insan ilişkisinin kahramanlıklar ve tanrıların sahip olduğu insan üstü özellikler ile ele alındığını görmekteyiz. Daha çok masalların ve efsanelerin ortak özelliklerini barındıran anlatılar görmekteyiz ele alınan metinlerde. Antropomorfizmin yansımaları tüm tanrı karakterlerinde ve yaşantılarında görülmektedir. Fakat mitostan logosa geçiş dönemi olan ve birçok okul kurulan, yeni düşünce sistemleriyle öne çıkan İlkçağ felsefesi ile sahip olunan bilimsel ve felsefi temel sayesinde rasyonel düşünceler açığa çıkmıştır. Özellikle doğa filozofları var olanın madde yönüne odaklanırken, devamında farklı ekollere sahip filozoflar ile değişim-dönüşüm, evrenin düzeni, yaratıcının neliği ve niteliği üzerine yeni düşünceler sentezleyerek sistematik felsefe tohumu ekilmiştir. Özellikle Platon’un İdealizm düşüncesi ile insan, sahip olduğu akıl sayesinde bilinmeyeni bilinir hale getirme noktasında, yaşamında felsefeye alan açıp, iyi bir işbirliği yapabilirse gerçek olan aleme ulaşabileceğini bilmektedir.

Her düşünür, sahip olduğu farklı eğitimler, bilimler ve bakış açıları etkisiyle tanrı ve evren hakkındaki düşüncelerini mitolojiden logosa ge-

çişte felsefe tarihine kazandırmıştır. Aynı sorulara verilen farklı yanıtlar sayesinde felsefe tarihi zenginleşerek ilkçağ felsefesinden şimdiye kadar çeşitli akımların, dönüşümlerin, dönemlerin oluşmasına zemin hazırlanmıştır.

Kaynakça

- Capelle, Wilhelm. *Sokrates’ten Önce Felsefe*. Çeviren: Oğuz Özügül. İstanbul: Pencere Yayınları, 2006.
- Dürüşken, Çiğdem. *Antikçağ Felsefesi: Homeros’tan Augustinus’a Bir Düşünce Serüveni*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Erhat, Azra. *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.
- Herakleitos. *Fragmanlar*. Çeviren: Cengiz Çakmak. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2009.
- Homeros. *İlyada*. Çeviren: Azra Erhat ve A. Kadir. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.
- Jaeger, Werner. *İlk Yunan Filozoflarında Tanrı Düşüncesi*. Çeviren: Güneş Ayas. İstanbul: İthaki Yayıncılık, 2011.
- Platon. *Devlet*. Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1975.
- Platon. *Timaios*. Çeviren: Erol Güney ve Lütfü Ay. İstanbul: MEB Yayınları, 1997.
- Rosenberg, Donna. *Dünya Mitolojisi: Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*. Çeviren: Koray Akten, Erdal Cengiz, Atıl Ulaş Cüce, Kudret Emiroğlu, Tuluğ Kenanoğlu, Tahir Kocayigit, Erhan Kuzhan, Bengü Odabaşı. Ankara: İmge Yayınları, 2003.
- Thilly, Frank. *Felsefe Tarihi*. Çeviren: İbrahim Şener. İstanbul: İzdüşüm Yayınları, 2002.

12 Platon, *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1975), 514a.